Conceptwijzigingsbesluit omgevingsplan sierteelt De Fryske Marren

Definitief: 13 augustus 2026

Hoofdstuk 1. Milieubelastende activiteiten

Afdeling 1.1 Agrarische sector

Paragraaf 1.1.1 Sierteelt

Artikel 1.1 Toepassingsbereik en begripsbepaling

1. Deze paragraaf is van toepassing op het telen van gewassen in de openlucht als bedoeld in artikel 3.208 van het Besluit activiteiten leefomgeving, voor zover het gaat om sierteelt.
2. Deze paragraaf is niet van toepassing op het telen van bloemgewassen die niet bedoeld zijn als siergewas maar geteeld worden voor groenbemesting, bodemverbetering, plaagbestrijding of de productie van voedsel, olie of biobrandstof.
3. In deze paragraaf wordt verstaan onder:
a. sierteelt: teelt van bloemgewassen, bedoeld als snijbloem, als plantgoed of voor de droge verkoop, waaronder in ieder geval tulpen, lelies, hyacinten, narcissen, dahlia's, irissen, gladiolen en pioenrozen; en
b. kwetsbare gebouwen en locaties: gebouwen en locaties die door het brede publiek of door kwetsbare groepen, bedoeld in artikel 3 van Verordening (EG) nr. 1107/2009, worden gebruikt, waaronder in ieder geval zorg- en gezondheidszorginstellingen, kantoren, kinderopvang, schoolterreinen, speelplaatsen, sport- en recreatieterreinen en woningen.

Artikel 1.2 Oogmerken

De regels in deze paragraaf zijn gesteld met het oog op:

a. het beschermen van de gezondheid;
b. het beschermen van het milieu;
c. de natuurbescherming; en
d. het beschermen van een goed woon-, werk- en leefklimaat.

Artikel 1.3 Verbod sierteelt

1. Het is verboden siergewassen te telen of de teelt van siergewassen uit te breiden.
2. Het verbod geldt niet:
a. voor een bedrijf met een bio-certificaat van Skal Biocontrole; of
b. wanneer het telen op andere wijze aantoonbaar plaatsvindt met gebruik van enkel biologische gewasbeschermingsmiddelen in de zin van Uitvoeringsverordening (EU) 2021/1165 of basisstoffen of gewasbeschermingsmiddelen met een werkzame stof met een laag risico in de zin van deel C en D van de bijlage bij Uitvoeringsverordening (EU) nr. 540/2011.
3. Het verbod geldt niet voor activiteiten die al werden verricht voor 4 oktober 2025.

Artikel 1.4 Spuitvrije zone sierteelt

1. Bij het gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen in de sierteelt wordt een spuitvrije zone aangehouden van 50 m ten opzichte van kwetsbare gebouwen en locaties.
2. De spuitvrije zone wordt gemeten vanaf de grens van het vlak waar de functie van het kwetsbare gebouw of de kwetsbare locatie is toegestaan, die het dichtst is gelegen bij de grond waarop siergewassen worden geteeld.
3. Het eerste lid geldt niet:
a. voor een bedrijf met een bio-certificaat van Skal Biocontrole; of
b. wanneer het telen op andere wijze aantoonbaar plaatsvindt met gebruik van enkel biologische gewasbeschermingsmiddelen in de zin van Uitvoeringsverordening (EU) 2021/1165 of basisstoffen of gewasbeschermingsmiddelen met een werkzame stof met een laag risico in de zin van deel C of D van de bijlage bij Uitvoeringsverordening (EU) nr. 540/2011.
4. De spuitvrije zone wordt gemarkeerd door op het perceel waarop siergewassen worden geteeld, aan weerszijden van het perceel en ten minste om de 50 m een markeringspaal te plaatsen.

Algemene toelichting

De gemeenteraad heeft op 21 mei 2025 voor de volgende richting gekozen:

Nieuwe situaties:
- verbod op de nieuwe vestiging of uitbreiding van sierteelt

Voor bestaande situaties: een spuitvrije zone van 50 m aan te houden voor sierteelt ten opzichte van een gevoelige functie.

De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2025 op grond van artikel 4.14 van de Omgevingswet een voorbereidingsbesluit genomen (*Gemeenteblad* 3 oktober 2025, nr. 430665). In het voorbereidingsbesluit zijn voorbeschermingsregels opgenomen waarin een verbod is ingesteld voor sierteelt op percelen waar dat nog niet plaatsvindt: dus geen nieuwvestiging van sierteelt en ook geen uitbreiding van sierteelt. Deze voorbeschermingsregels gelden totdat een wijziging van het omgevingsplan in werking is getreden. Via deze wijziging van het omgevingsplan worden de voorbeschermingsregels opgenomen in het omgevingsplan.

Daarnaast wordt met de wijziging van dit omgevingsplan een spuitvrije zone opgenomen van 50 meter ten opzichte van kwetsbare gebouwen en locaties.

De afgelopen jaren is sierteelt in toenemende mate onderwerp van een publieke en politieke discussie. Het gaat daarbij met name om de zorgen over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de mogelijke impact daarvan op mens, dier en milieu. Verschillende betrokken partijen hebben hierover bij de gemeente De Fryske Marren signalen en zorgen geuit. Daarnaast spelen ook andere overwegingen zoals de afname van biodiversiteit, de wens voor schoner water en de maatschappelijk toenemende vraag om regulering een rol. In andere gemeenten in Nederland zijn verschillende rechtszaken gestart tegen overheden en telers door omwonenden en natuurorganisaties vanwege risico's die het intensieve gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op kan leveren voor de leefomgeving, natuur en het milieu waarbij belanghebbenden geregeld in het gelijk worden gesteld. Met het oog op de bescherming van de gezonde leefomgeving, het milieu en de natuur, als ook de rechtszekerheid voor telers en omwonenden, ziet de gemeente het als haar taak om hierin de regie te pakken.

In 2021 constateerde de gemeente naar aanleiding van de onrust onder omwonenden over de effecten van gewasbeschermingsmiddelen bij lelieteelt, dat er geen specifieke regeling bestond ter bescherming van omwonenden als gevolg van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de openlucht. Er is toen een voorontwerp paraplubestemmingsplan gewasbeschermingsmiddelen en spuitvrije zones opgesteld en voor inspraak vrijgegeven. Hierin was opgenomen dat er een spuitvrije zone zou gaan gelden van 50 meter ten opzichte van spuitgevoelige functies. Naar aanleiding van de overleg- en inspraakronde van het voorontwerp bestemmingsplan is ervoor gekozen om de mogelijkheden van het sluiten van een convenant te onderzoeken. In het laatste gesprek dat hierover op 26 april 2024 is gevoerd met betrokken partijen, werd duidelijk dat er geen consensus was om tot een akkoord over het concept convenant te komen. Om die reden heeft de gemeente besloten alsnog regels in het omgevingsplan te stellen.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1.1 Toepassingsbereik

Eerste lid

Deze afdeling is van toepassing op sierteelt. In het eerste lid is een verwijzing opgenomen naar artikel 3.208 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). In artikel 3.208 van het Bal is het telen van gewassen in de openlucht aangewezen als milieubelastende activiteit. In artikel 3.208, lid 3 van het Bal staan activiteiten die niet onder de aanwijzing vallen. Het gaat om activiteiten die worden verricht bij een huishouden of bij het uitoefenen van beroep of bedrijf aan huis, voor educatieve doeleinden, bij onderzoeksinstellingen of bij volkstuinen. Door de verwijzing op te nemen naar artikel 3.208 Bal worden deze activiteiten uitgesloten van het toepassingsbereik van deze paragraaf. Dit heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat sierteelt bij onderzoeksinstellingen niet onder de regels vallen.

Tweede lid

Groenbemesters of bodemverbeteraars zoals klavers en tagates vallen niet onder de regels van deze paragraaf, net als bloemgewassen zoals lijnzaad of zonnebloemen die worden geteeld om bak- of frituurolie (voedsel), andere soorten olie (bijvoorbeeld massageolie) of biobrandstof te produceren.

Derde lid

Sierteelt omvat de teelt van bloemgewassen, bedoeld als plantgoed, snijbloem of voor de droge verkoop. De droge verkoop betreft verkoop van bollen voor beplanting van bijvoorbeeld tuinen, borders en parken. Snijbloemen worden verkocht in winkels bijvoorbeeld als bloembosje. Onder het verbod vallen in ieder geval tulpen, lelies, hyacinten, narcissen, dahlia's, irissen, gladiolen, pioenrozen en snijbloemen.

Onder kwetsbare gebouwen en locaties wordt verstaan: gebouwen of locaties waar mensen voor langere tijd verblijven. Het Informatiedocument Spuitzones en Gemeentelijke Beleidsruimte, waaruit blijkt dat het daarbij gaat om kantoren, woningen, tuinen, scholen, ziekenhuizen, woonwijken, kampeerterreinen en recreatieverblijven. Uit de rechtspraak blijkt dat recreatieterreinen waaronder campings en b&b's (ECLI:NL:RVS:2013:BY8000 en ECLI:NL:RVS:2021:2560), woningen inclusief tuinen (bv. ECLI:NL:RVS:2021:276) bedrijfswoningen en kantoren (ECLI:NL:RVS:2015:1007) en tennisvelden (ECLI:NL:RVS:2019:3119) als gevoelige functie moeten worden aangeduid.

De keuze voor gebouwen en locaties waar mensen voor langere tijd verblijven sluit grotendeels aan bij artikel 12 van de Richtlijn duurzaam gebruik pesticiden (128/2009) aan te sluiten. Hierin staat de plicht om in bepaalde gebieden het gebruik van bestrijdingsmiddelen te minimaliseren of verbieden in gebieden die door het brede publiek of door kwetsbare groepen worden gebruikt. Art. 3 onder 14 Verordening 1107/2009 definieert wat „kwetsbare groepen" zijn: "*mensen die specifieke aandacht behoeven als het gaat om de beoordeling van acute en chronische gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen voor de gezondheid. Hiertoe behoren zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven, ongeboren kinderen, zuigelingen en kinderen en ouderen, alsmede werknemers en bewoners die gedurende langere tijd blootstaan aan hoge doses pesticiden".*

Artikel 1.2 Oogmerken

In dit artikel zijn de oogmerken opgenomen die gelden voor de regels over sierteelt. Het terugbrengen van het gewasbeschermingsmiddelengebruik in de gemeente draagt bij aan de gezondheid van haar inwoners en het beschermen van natuur, milieu, de gezonde leefomgeving.

Artikel 1.3 Verbod sierteelt

Eerste en derde lid

In dit artikellid is het verbod opgenomen voor nieuwe sierteelt en uitbreiding van bestaande sierteelt. De gemeenteraad heeft op 3 oktober 2025 een voorbereidingsbesluit genomen waarin het verbod op niet-biologische sierteelt is opgenomen (*Gemeenteblad* 3 oktober 2025, nr. 430665). De regels in het voorbereidingsbesluit hadden een tijdelijk karakter en waren bedoeld om nieuwe activiteiten die strijdig zijn met de regels die in dit omgevingsplan zijn opgenomen, te voorkomen. Als voorafgaand aan de inwerkingtreding van het voorbereidingsbesluit wisselteelt plaatsvond, dan waren hierop de voorbeschermingsregels niet van toepassing. De voorbeschermingsregels waren alleen van toepassing op nieuwe sierteelt of de uitbreiding van bestaande sierteelt. Bij sierteelten gaat het vaak om wisselteelt waarbij op een stuk grond verschillende teelten worden afgewisseld. Wisselteelt is bestaand gebruik en valt niet onder nieuwe teelt.

Met deze wijziging van het omgevingsplan zijn de voorbeschermingsregels omgezet naar definitieve omgevingsplanregels. Nieuwe sierteelt en uitbreiding van sierteelt is hiermee verboden. Dit betekent dat het vergroten van de oppervlakte waarop siergewassen worden geteeld of het in gebruik nemen van nieuwe gronden voor de teelt van siergewassen ten opzichte van de bestaande situatie verboden is. Om deze reden is in dit artikellid bepaald dat deze regels over het verbod op sierteelt niet van toepassing zijn op activiteiten die al werden verricht voorafgaand aan de inwerkingtreding van het voorbereidingsbesluit. Het voorbereidingsbesluit is op 4 oktober 2025 in werking getreden. Percelen waar voor 4 oktober 2025 al sierteelt werd verricht vallen niet onder het verbod. Dit geldt ook voor percelen waar voor 4 oktober 2025 wisselteelt werd toegepast. Voor de beoordeling of op 4 oktober 2025 reeds sierteelt op het perceel plaatsvond kan gebruik worden gemaakt van gegevens, zoals de Gecombineerde opgave, luchtfoto's, teeltregistraties, bedrijfsadministratie, facturen, perceelregistraties of andere controleerbare gegevens en bescheiden. Deze opsomming is niet limitatief. De bewijslast rust op degene die zich op de uitzondering beroept.

Tweede lid

Siergewassen, waarbij enkel biologische gewasbeschermingsmiddelen zoals genoemd in Uitvoeringsverordening (EU) 2021/1165 worden gebruikt of basisstoffen in de zin van deel C van Uitvoeringsverordening (EU) 540/2011 of gewasbeschermingsmiddelen met een werkzame stof met een laag risico in de zin van deel D van diezelfde verordening, zijn uitgezonderd van het verbod. In deze teelten worden geen chemisch-synthetische gewasbeschermingsmiddelen gebruikt of enkel middelen met een laag risico.

Artikel 1.4 Algemene regels spuitvrije zone sierteelt

Eerste lid

Op grond van het eerste lid moet bij gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij kwetsbare gebouwen en locaties een spuitvrije zone van 50 meter worden aangehouden. Dit zorgt ervoor dat ook in bestaande situatie, met het oog op de gezondheid, bescherming wordt geboden tegen blootstelling aan hoge concentraties gewasbeschermingsmiddelen als gevolg van het intensieve gebruik daarvan in de sierteelt. Verhoogde blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen is in verband gebracht met autisme en ADHD bij kinderen en ziektes zoals Parkinson, ALS, verschillende kankersoorten, longaandoeningen, voortplantingsproblemen en immuniteitsproblemen. Bovendien bestaat er onzekerheid over Di de effecten van blootstelling aan een mix van gewasbeschermingsmiddelen (cocktail-effecten).

In de huidige wet- en regelgeving is niets vastgelegd over de grootte van spuitvrije zones tot aan kwetsbare gebouwen en locaties. Het Besluit activiteiten leefomgeving bevat enkel teeltvrije zones met betrekking tot oppervlaktewater. Het is vaste rechtspraak van de Afdeling Bestuursrecht van de

Raad van State dat bij een functiewijziging een zone van 50 meter tussen gevoelige functies en agrarische bedrijvigheid moet aangehouden, waarin geen gewasbeschermingsmiddelen mogen worden gebruikt (zie o.a. ABRvS 23 juni 2004, ECLI:NL:RVS:2004:AP3436; ABRvS 15 februari 2006, ECLI:NL:RVS:2006:AV1798; ABRvS 18 maart 2020, ECLI:NL:RVS:2020:804; ABRvS, 6 november 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4506). De 50 meter-afstand baseerde de Afdeling voor invoering van de Omgevingswet op het criterium van een 'goede ruimtelijke ordening'. De evenwichtige toedeling van functies aan locaties is de opvolger van het criterium 'een goede ruimtelijke ordening.

De gemeente heeft besloten om aan te sluiten bij deze rechtspraak door te kiezen voor een spuitvrije zone van 50 meter. Op deze wijze wordt de volksgezondheid in bestaande situaties bij sierteelt even goed beschermd als bij functiewijzigingen. Eerder voerde de Gemeente Westerveld al een spuitzone van 50 meter in voor sierteelt. De gemeente Westellingwerf voerde een verbod in op nieuwe sierteelt, anders dan biologische, in een straal van 50 meter rondom woningen.

Tweede lid
De spuitvrije zone betreft de afstand tussen het vlak waarbinnen de functie van het kwetsbare gebouw of de kwetsbare locatie is toegestaan en de grond waarop siergewassen worden geteeld. Voor het bepalen van deze afstand wordt uitgegaan van de grens van het betreffende vlak die het dichtst is gelegen bij de gronden waarop siergewassen worden geteeld. Daarmee wordt aangesloten bij de planologische begrenzing van de kwetsbare functie en niet bij de feitelijke situering van het gebouw of de feitelijke inrichting van de locatie.

Derde lid
Het aanhouden van een spuitvrije zone van 50 m geldt niet voor biologisch geteelde siergewassen, waarbij enkel biologische gewasbeschermingsmiddelen zoals genoemd in Uitvoeringsverordening (EU) 2021/1165 worden gebruikt of basisstoffen in de zin van Deel C van Uitvoeringsverordening (EU) 540/2011 of gewasbeschermingsmiddelen met een werkzame stof met een laag risico in de zin van deel D van diezelfde verordening. In deze teelten worden geen chemisch-synthetische gewasbeschermingsmiddelen gebruikt of enkel middelen met een laag risico.

Vierde lid
De begrenzing van de spuitvrije zone wordt op het agrarisch perceel door middel van het plaatsen van markeringspaaltjes aan weerszijden van het perceel aangeduid.

Motivering wijzigingsbesluit omgevingsplan

Bevoegdheid gemeente
Op grond van artikel 2.4 van de Omgevingswet moet een gemeente een omgevingsplan vaststellen met daarin regels over de fysieke leefomgeving. In het omgevingsplan staan regels die nodig zijn met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties (artikel 4.2 lid 1 Omgevingswet). Bij het stellen van regels met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties moet de gemeente in ieder geval rekening houden met het belang van het beschermen van de gezondheid (artikel 2.1 lid 4 Omgevingswet).

De regels over de toelating van bestrijdingsmiddelen staan in Verordening (EG) 1107/2009. In deze Verordening staat onder andere dat lidstaten op basis van het voorzorgsbeginsel maatregelen kunnen treffen als er onzekerheid bestaat over de risico's voor mens, dier of milieu (artikel 1 lid 4 Verordening (EG) 1107/2009). De regels uit de Europese verordeningen EG 1107/2009 en EG 528/2012 zijn omgezet in de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb). De Wgb bevat regels over de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en gebruiksvoorschriften.

In de Wgb is geen grondslag opgenomen voor gemeenten om regels te stellen over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De grondslag voor het stellen van regels over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door gemeente volgt uit de Omgevingswet. Daarbij is van belang dat de Omgevingswet niet van toepassing is op onderwerpen met betrekking tot de fysieke leefomgeving of onderdelen daarvan die bij of krachtens een andere wet uitputtend zijn geregeld. De Wgb is niet uitputtend bedoeld. Dit blijkt onder meer uit het feit dat het Rijk regels heeft gesteld over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het Besluit activiteiten leefomgeving.

De Omgevingswet gaat over de fysieke leefomgeving en activiteiten die gevolgen hebben of kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving. Daaronder worden ook begrepen de gevolgen voor de mens (art.1.2, lid 1 Omgevingswet). Eén van de maatschappelijke doelen van de wet is het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, ook vanwege de intrinsieke waarde van de natuur (art. 1.3 aanhef en onder a, van de Omgevingswet). In het omgevingsplan kunnen met het oog op deze doelen regels worden gesteld over activiteiten die gevolgen hebben voor de fysieke leefomgeving (art. 4.1 Omgevingswet). Het omgevingsplan moet in ieder geval de regels bevatten die nodig zijn met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties (art. 4.2 Ow). Bij het stellen van regels met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties houdt de gemeente in ieder geval rekening met het belang van het beschermen van de gezondheid.

Gemeenten hebben een taak bij het beschermen van kwetsbare groepen tegen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen. De Richtlijn duurzaam gebruik pesticiden (2009/128/EG) verplicht landen om kwetsbare groepen, waaronder omwonenden, te beschermen tegen schade door bestrijdingsmiddelen (art. 12 lid 1, onder a). Kwetsbare groepen zijn: zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven, ongeboren kinderen, zuigelingen, kinderen en ouderen, alsmede werknemers en bewoners die gedurende langere tijd blootstaan aan hoge doses pesticiden (art. 3, punt 14 van Verordening (EG) 1107/2009). De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze bepaling heeft het Rijk bij gemeenten gelegd. Volgens het Rijk kunnen gemeenten, aanvullend op de risicobeoordeling van middelen: "*in nieuw op te stellen bestemmingsplannen (Ruimtelijke Ordening) regels opstellen die bijdragen aan het verminderen van het risico op blootstelling*"(bron: Geactualiseerd Nederlands actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen 2022 t/m 2025, p. 19.)

De Fryske Marren is niet de eerste gemeente die heeft gekozen voor een uitbreidingsverbod voor sierteelt. In de Gemeente Haaksbergen en Gemeente Opsterland geldt al een uitbreidingsverbod op sierteelt (art. 3.5, aanhef en onder c bestemmingsplan Buitengebied gemeente Opsterland en art. 3.1 bestemmingsplan Buitengebied gemeente Haaksbergen).

In een position paper van december 2025 wijst het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) er eveneens op dat er naast de toelating een belangrijke rol is weggelegd voor lokale overheden zoals gemeenten "*Het toelatingssysteem is zwart-wit: een middel wordt toegelaten of niet. De toelatingssystematiek is niet bedoeld voor het reguleren van gebruik, ruimtelijke keuzes of belangenafwegingen. Juist in Nederland, waar landbouwpercelen en woongebieden dicht bij elkaar liggen, vraagt dit soms om aanvullende maatregelen. Zorgen van omwonenden kunnen niet worden weggenomen door enkel te verwijzen naar een toelating. Het gaat om keuzes over lokale context, maatschappelijke wenselijkheid en het wegen van belangen van telers en omwonenden.*" (Ctgb, Van toelating naar afweging - position paper over rol toelating, gebruik, natuurbescherming en ruimtelijke ordening, 8 december 2025).

Het voorzorgsbeginsel
Uit de rechtspraak van de Afdeling Bestuursrecht van de Raad van State blijkt dat gemeenten het voorzorgsbeginsel kunnen toepassen bij het treffen van maatregelen om risico's te beperken. In een zaak over de geitenhouderij-stop, overwoog de Afdeling dat het voorzorgsbeginsel een grond kan zijn voor het stellen van regels die het grondgebruik beperken. Hoewel de exacte oorzaak van de verhoogde kans op longontsteking voor omwonenden binnen een straal van 2 km rondom een geitenhouderij nog nader onderzocht moest worden en het causaal verband niet vaststond, vormde het vergrote risico op gezondheidsschade voldoende grond voor een gemeente om maatregelen te treffen (ABRvS 19 juli 2023, ECLI:NL:RVS:2023:2791, r.o. 4.3 en 5.1.). Verordening (EG) 1107/2009 biedt eveneens ruimte om op basis van voorzorg maatregelen te treffen als er onzekerheid bestaat over de risico's voor mens, dier of milieu (art. 1 lid 4). De gemeente De Fryske Marren ziet aanleiding om onder meer vanuit voorzorg maatregelen te nemen ter regulering van de sierteelt. In toenemende mate worden gewasbeschermingsmiddelen in verband gebracht met verschillende gezondheids- en milieueffecten. Een aantal van die risico's, zoals het risico op neurodegeneratieve ziekten en het risico van blootstelling aan een cocktail veel bestrijdingsmiddelen (cumulatie) zijn nog onvoldoende onderzocht (zie de artikelsgewijze toelichting bij artikel 1.3 van dit besluit).

Hoog gebruik gewasbeschermingsmiddelen
Er zijn maar beperkte data beschikbaar over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de sierteelt. Het CBS brengt het gebruik in sommige sierteelten eens in de vier jaar in kaart door middel van enquêtes onder telers. De meest recente data zien op het jaar 2020 (Gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw; werkzame stof, gewas, toepassing, Statline (gewijzigd op 12 oktober 2022)). De CBS-gebruiksgegevens betreffen waarschijnlijk een onderschatting van het werkelijke gebruik: de afzetcijfers van gewasbeschermingsmiddelen ligt namelijk twee keer zo hoog (https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2023/24/vergelijking-afzet-en-gebruik-gewasbeschermingsmiddelen).

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de siergewassen waarvan het CBS-gebruiksgegevens verzameld, is hoog. Het gemiddelde gebruik in gewassen was in 2020 5,6 kg/ha/jaar. Het jaarlijkse gebruik in de lelieteelt was in 2024 weliswaar gedaald, maar nog steeds hoog met 46,5 kg/ha/jaar. Het gebruik in andere bloemgewassen is eveneens hoger dan het landelijk gemiddelde van 5,6 kg/ha. Hoewel er ook voedselgewassen zijn waarin meer wordt gespoten dan gemiddeld, hecht de gemeente bij de belangenafweging en de keuzes die gemaakt moeten worden over veranderend landgebruik meer aan lokale voedselproductie dan aan sierteelt (zie hierna, onder '*Keuzes ten aanzien van landgebruik').*

Blootstelling burgers en risico's voor de gezondheid
Uit het RIVM-onderzoek '*Bestrijdingsmiddelen en omwonenden'* blijkt dat verhoogde concentraties gewasbeschermingsmiddelen worden aantroffen in de omgeving van bollenteelt (Montforts e.a., *Bestrijdingsmiddelen en omwonenden: Samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten,* RIVM-rapport 2019).
Hoewel de aangetroffen concentraties in het OBO-onderzoek onder de toxicologische grenswaarden bleven, is onbekend wat de effecten zijn van chronische blootstelling aan een cocktail van stoffen. De Gezondheidsraad en het RIVM wijzen erop dat cocktails van middelen schadelijker kunnen zijn dan individuele middelen, maar dat hier bij de toelating meestal niet naar gekeken wordt (Gezondheidsraad, *Meetprogramma voor blootstelling aan chemische stoffen*, p. 23-24, Nr. 2024/07; RIVM, *Cumulatie en vergunningverlening ZZS*, Bilthoven 2022) In 2024 waarschuwde de Gezondheidsraad, net als het RIVM, dat er in de toelatingsprocedure onvoldoende rekening wordt gehouden met zogeheten aggregatie: blootstelling via verschillende routes (bijvoorbeeld vanuit de omgeving en via voedsel) (Gezondheidsraad, *Meetprogramma voor blootstelling aan chemische stoffen*, p. 23-24, Nr. 2024/07. Zie eerder: Biesebeek e.a., *Modellen om de humane blootstelling aan Goedgewasbeschermingsmiddelen te berekenen: een stand van zaken*, Bilthoven: RIVM. Briefrapport 2019-0031).

Verder heeft het RIVM vastgesteld dat gewasbeschermingsmiddelen in de toelatingsprocedure in de meeste gevallen niet goed onderzocht worden op neurotoxiciteit en neurodegeneratieve gevolgen, zoals ziekten zoals Parkinson, Alzheimer en ALS (Heusinkveld e.a., *Gewasbeschermingsmiddelen en neurodegeneratieve ziekten: mogelijkheden om de toelatingsvereisten te verbeteren,* RIVM-rapport 2021). Het RIVM stelt in 2021: "*De relatie tussen blootstelling aan chemische stoffen, inclusief gewasbeschermingsmiddelen, en neurodegeneratieve aandoeningen is plausibel."*(Heusinkveld e.a., *Gewasbeschermingsmiddelen en neurodegeneratieve ziekten: mogelijkheden om de toelatingsvereisten te verbeteren,* RIVM-rapport 2021, p. 27). Ook het Ctgb heeft in EU-verband gewaarschuwd voor deze mogelijke link met Parkinson en dit hiaat in de risicobeoordeling (Brief van Ctgb aan EFSA, 9 maart 2021, kenmerk 202103090024). De Gezondheidsraad waarschuwt eveneens: "*Een erkend probleem in de procedure is dat de risico's voor ongeboren en jonge kinderen er onvoldoende door worden afgedekt. Hetzelfde geldt voor neurologische aandoeningen die op latere leeftijd optreden, zoals de ziekte van Parkinson"* (Gezondheidsraad, *Vervolgadvies gewasbescherming en omwonenden*, publicatie nr. 2020/10).

Uit het SPRINT onderzoek, een EU-breed onderzoek naar blootstelling van burgers en het milieu, blijkt eveneens dat in de huidige toelating van gewasbeschermingsmiddelen onvoldoende wordt gekeken naar lange-termijn effecten op de ontwikkeling van kwetsbare groepen, zoals kinderen en naar de effecten van chronische blootstelling aan een cocktail van middelen (https://sprint-h2020.eu/).

Verder is er een mogelijk verband tussen autisme en ADHD en chronische blootstelling van kinderen aan lage hoeveelheden bestrijdingsmiddelen (Roberts, Dawley & Reigart, 'Children's low-level pesticide exposure and associations with autism and ADHD: A review', *Pediatric research* 2019, *85*(2), p. 234-241). Zo blijkt uit een grootschalig Californisch onderzoek dat autisme vaker voorkomt bij kinderen die tijdens de zwangerschap of in het eerste levensjaar zijn blootgesteld aan gewasbeschermingsmiddelen (Ehrenstein e.a.,'Prenatal and infant exposure to ambient pesticides and autism spectrum disorder in children: population based case-control study', The *BMJ* 2019). Daarnaast zijn er volgens het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten steeds meer aanwijzingen voor een relatie tussen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en verschillende kankersoorten, longaandoeningen, voortplantingsproblemen en immuniteitsproblemen (*Factsheet Bestrijdingsmiddelen/Pesticiden*, Nederlands Centrum voor Beroepsziekten 2018

(www.beroepsziekten.nl/sites/default/files/factsheets/Factsheet-Ziek-door-Pesticiden.pdf).

In 2020 heeft de Gezondheidsraad advies uitgebracht over de gezondheidsrisico's van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden (Gezondheidsraad, *Vervolgadvies gewasbescherming en omwonenden*, publicatie nr. 2020/10). Volgens de Gezondheidsraad is de conclusie gerechtvaardigd dat blootstelling aan chemische gewasbeschermingsmiddelen een risico voor de gezondheid vormt, al is niet duidelijk hoe groot het risico in de huidige Nederlandse landbouwpraktijk is. Uit internationaal epidemiologisch onderzoek blijken plausibele verbanden met de ziekte van Parkinson en met ontwikkelingsstoornissen bij kinderen na prenatale blootstelling. Epidemiologisch onderzoek van eigen bodem geeft geen duidelijke aanwijzingen voor gezondheidseffecten, maar is slechts beperkt van omvang en neemt daarom de ongerustheid niet weg. Het is ook niet te verwachten dat meer epidemiologisch gezondheidsonderzoek op korte termijn tot duidelijkheid zal leiden, zeker niet waar het gaat om chronische effecten die zich pas op latere leeftijd manifesteren. Daarom pleit de commissie van deskundigen die het rapport schreef voor toepassing van het voorzorgsbeginsel en het streven naar een zo laag mogelijke blootstelling aan chemische gewasbeschermingsmiddelen.

Gelet op het hoge gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen in de sierteelt, de verhoogde concentraties die zijn aangetroffen rondom bollenvelden, de hiaten in de risicobeoordeling en verschillende gezondheidsrisico's, wordt met dit verbod, in lijn met het voorzorgsbeginsel, voorkomen dat de risico's toenemen door uitbreiding van de sierteelt.

Rechtspraak over bescherming omwonenden
De afgelopen jaren is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de risico's die dit met zich brengt voor mens, dier en milieu aan bod gekomen in zowel civielrechtelijke als bestuursrechtelijke procedures. In de vonnissen van de rechtbanken Noord-Nederland van 12 juni 2023 (ECLI:NL:RBNNE:2023:2333), Limburg van 8 mei 2024 (ECLI:NL:RBLIM:2024:2330), Oost-Brabant van 19 juni 2024 (ECLI:NL:RBOBR:2024:3440), en de arresten van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 10 juli 2023 (ECLI:NL:GHARL:2023:6083) en het gerechtshof 's-Hertogenbosch van 22 juli 2025 (ECLI:NL:GHSHE:2025:2043) werd een (gedeeltelijk of tijdelijk) verbod op het gebruik gewasbeschermingsmiddelen in het kader van lelieteelt in de directe nabijheid van omwonenden toegewezen. De lelietelers in kwestie handelde onrechtmatig door te dicht op woonlocaties met gewasbeschermingsmiddelen te spuiten, hoewel het om toegelaten (legale) middelen ging. Daarbij speelde het hoge gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in deze teelt een rol en het feit dat niet kon worden uitgesloten dat dit gebruik geen onaanvaardbaar schadelijk effect kan hebben op mensen.

De uitspraak van het gerechtshof 's-Hertogenbosch van 22 juli 2025 (ECLI:NL:GHSHE:2025:2043) is voor gemeenten in het bijzonder van belang. Het Hof gaat hier uitgebreid in op de hiaten in de risicobeoordeling en de link met de ziekte van Parkinson en ontwikkelingsstoornissen bij kinderen: "*Er is in dit geval namelijk sprake van een situatie waarin gedurende de toelatingsprocedure voor de te gebruiken gewasbeschermingsmiddelen geen onderzoek is verricht naar risico's op neurodegeneratieve ziektes die op latere leeftijd optreden, zoals de ziekte van Parkinson en risico's op ontwikkelingsstoornissen voor jonge en ongeboren kinderen. De te gebruiken middelen leveren echter wel een potentieel gevaar op voor het ontstaan van deze aandoeningen*." Verder concludeert het Hof dat artikel 12(a) van de Richtlijn duurzaam gebruik pesticiden, die vraagt om bescherming van kwetsbare groepen tegen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen, in Nederland niet volledig is geïmplementeerd (overweging 3.43). De uitvoering van artikel 12(a) van deze richtlijn is een taak is die door het Rijk bij gemeenten is gelegd (Geactualiseerd Nederlands actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen 2022 t/m 2025, p. 19.). Gelet op het hoge gebruik van

gewasbeschermingsmiddelen in de sierteelt, draagt een uitbreidingsverbod van deze teelten eveneens bij aan het beschermen van kwetsbare groepen tegen blootstelling aan deze middelen.

Effecten op natuur en milieu
Vanwege het intensievere gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kan de sierteelt ook schadelijke effecten hebben op de natuur en het milieu. Volgens wetenschappers zijn gewasbeschermingsmiddelen een belangrijke oorzaak van de afname in de insectenpopulatiesen de afname van de biodiversiteit (bronnen: Kleijn e.a*., Achteruitgang insectenpopulaties in Nederland: trends, oorzaken en kennislacunes,* Wageningen Environmental Research 2018*;* Geiger e.a*., '*Persistent negative effects of pesticides on biodiversity and biological control potential on European farmland'*, Basic and Applied Ecology* 2010, afl. 11 en Möhring e.a., 'Successful implementation of global targets to reduce nutrient and pesticide pollution requires suitable indicators', *Nature Ecology & Evolution* 2023, afl. 7.).

Verder blijkt uit de Bestrijdingsmiddelenatlas dat er in de nabijheid van bollenteelt gemiddeld vaak overschrijdingen van de normen zijn in het oppervlaktewater. In 2022 en 2023 stond de bollenteelt op de eerste plaats en in 2021 op de tweede plaats in de 'top overschrijdende landgebruiken' waar het piekbelasting (MAC-MKN) van het oppervlaktewater betrof. Voor de chronische blootstelling (JG MKN/MTR) stond de bollenteelt in deze jaren op plek 3 (2021), plek 1 (2022) en plek 4 (2023)(https://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl, onder 'landgebruik', 'Tabel top overschrijdende landgebruiken per jaar'). Deze normoverschrijdingen vormen een reëel risico voor het behalen van de KRW-doelen in 2027.

Gewasbeschermingsmiddelen worden ook geregeld in het grondwater aangetroffen. Provincie Gelderland heeft daarom in 2024 (niet-biologische) bollenteelt in grondwaterbeschermingsgebieden verboden vanwege de risico's voor het grondwater (Zie toelichting Provinciaal blad van Gelderland 2024, 9506 bij art. 4.20 lid 1, sub f en lid 3 van de Omgevingsverordening Gelderland). Volgens het RIVM worden in vrijwel alle oppervlaktewaterlichamen waaruit drinkwater wordt gewonnen bestrijdingsmiddelen één of meerdere keren boven de normen aangetroffen. In grondwater waaruit drinkwater wordt gewonnen is dat zo in 25% van de gevallen (Van Driezum e.a., *Staat drinkwaterbronnen*, RIVM-rapport 2020-0179). Uit een rapport van Arcadis uit 2025 blijkt bovendien dat bestrijdingsmiddelen en hun afbraakproducten in 24% van de gevallen de normen voor grondwater overschrijden in ondiepe filters. In diepe filters is dit 18% (Arcadis, Grondwaterkwaliteit Nederland 2024, Platform Meetnetbeheerders Grondwaterkwaliteit 3 oktober 2025).

Voor de natuur en biodiversiteit zijn er eveneens risico's. Op 2 april 2025 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State een uitspraak gedaan waarin werd ingegaan op de mogelijke effecten van gewasbeschermingsmiddelen in de lelieteelt voor Natura 2000-gebieden (ABRvS 2 april 2025, ECLI:NL:RVS:2025:1428). Uit de uitspraak vloeit voort dat wanneer gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt terwijl niet op voorhand is uitgesloten dat deze middelen leiden tot significante effecten op Natura 2000-gebieden en er wel aanwijzingen zijn dat deze effecten zich kunnen voordoen, een natuurvergunning nodig is (onder de Omgevingswet een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit genoemd).

Keuzes ten aanzien van landgebruik
Volgens het achtergrondrapport van CLM bij het sierteelt verbod in Gelderse grondwaterbeschermingsgebieden is de verwachting dat door het wegvallen van de derogatie meer grasland zal worden omgezet naar andere gewassen (CLM, *Gewasbeschermingsmiddelen en bollen in grondwaterbeschermingsgebieden in Gelderland*, juli 2024, p. 5.). Dit geldt eveneens voor het omzetten van grasland naar andere gewassen wanneer bedrijven worden uitgekocht om stikstofemissie te reduceren. De gemeente heeft als taak om met regels in het omgevingsplan te

zorgen voor een evenwichtige toedeling van functies aan locaties. Het sierteeltverbod vermindert het risico dat dit veranderende grondgebruik leidt tot intensivering van het gewasbeschermingsmiddelengebruik met bijbehorende risico's voor de gezondheid, het milieu en de natuur.

Daarnaast hecht de gemeente bij de belangenafweging tussen landbouwproductie enerzijds en gezondheid, milieu en natuur anderzijds, meer belang aan de teelt van voedselgewassen dan aan sierteelt. Die laatste draagt immers niet bij aan de voedselvoorziening en is een luxeproduct. In het rapport 'Uitdagingen voor de akker- en tuinbouw' van het PBL valt te lezen: "Hierbij is het essentieel dat de landbouw voldoende en gezond voedsel blijft produceren, zeker in het licht van recente geopolitieke ontwikkelingen en de toenemende kwetsbaarheid als gevolg van klimaatverandering." (https://www.pbl.nl/system/files/document/2025-02/pbl-2025-uitdagingen-voor-de-akker-en-tuinbouw-5203.pdf). De Nederlandse sierteelt draagt niet bij aan duurzame, lokale agrarische productie, maar is juist sterk gericht op export (bron: Jukema e.a., De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2025, Wageningen Social & Economic Research en Centraal Bureau voor de Statistiek, Rapport 2025-016). De gemeente heeft een rol bij het bevorderen van de lokale voedselproductie. In het Duurzaamheidsprogramma van De Fryske Marren heeft de gemeente zichzelf voor 2030 als doel gesteld dat de gemeente een duurzaam voedselsysteem heeft en daar breder aan bijdraagt. Dat kan onder meer door het faciliteren van lokale, duurzame voedselketens. Verdere uitbreiding van de sierteelt verhoudt zich niet tot deze doelen, omdat dit minder ruimte laat voor het verbouwen van voedselgewassen.

De gemeente De Fryske Marren wil in 2025–2028 de transitie naar circulair en biobased bouwen versnellen door de gehele keten van lokale bioteelt tot toepassing van biobased materialen in woningbouw te stimuleren. Hierbij wordt onder meer gekeken naar natte gewassen zoals lisdodde en riet voor toepassing in bouwmaterialen, passend bij de lokale bodemgesteldheid. Het verbod op sierteelt ondersteunt deze ambitie door ruimte vrij te maken voor teelten die bijdragen aan de productie van biobased bouwmaterialen.